

A mi kis képmutatásaink

Nálunk a hatalmváltással nem történt meg a valódi rendszerváltás, a vezető posztokon, némi fotelcserével ugyan, de még mindig nagy többségében ugyanazok a személyek ülnek, akik a kommunista rendszer kiszolgálói is voltak. Ennek ellenére elvárható lenne, de mindeddig csak vágyalom maradt, a közéletünk tisztasága, valamint a (magyar) sajtó őszintesége, és a politikai harcunkban a nemzeti érdekek érvényesülése. Különösen akkor, ha már számunkra a „demokrácia” ezt lehetővé teszi. Ezzel szemben általában az tapasztalható, hogy a kommunista időkből visszamaradt képmutatás, mellébeszélés, helyzetünknek valótlannal optimális bemutatása folyik, vagy éppen ellenkezőleg a képmutatásos aggodás, illetve a látszattervesség dicsőítése, sőt a jutalmazása érvényesül. Pedig Berzsényi már két évszázaddal korábban óva intett bennünket, miszerint minden ország, illetve társadalom „támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész”, a pusztulás óhatatlan.

Minden esztendőben, általában a tanév végén vagy az elején, de máskor is a sajtó gyakran arról cikkezik, hogy a magyar tannyelvű osztályokban kevés a gyermek. Ez valóban sajnálatos tény, mivel évente egy kisebb város lakosságával vagyunk kevesebben. A „fehér pestis” Európa nagyon sok nemzeténél jelen van, de nekünk mégis a legfájóbb a magyarság katasztrofális fogyása, legyen az a hazán belül vagy az elcsatolt területeken. Ebben egyedül csak az a zavaró és képmutató, hogy ezen a dolgon általában azok keseregnek, akik gyermektelenek, egykézűk, esetleg kétgyermekesek. A nagycsaládosoktól ritkán hallani ezeket az elszomorító adatokat. Pedig mindenki előtt világos, bizonyításra nem szoruló tény, hogy egy családon belül még a két gyermek sem elegendő egy mikroközösség fennmaradásához. Nagyon sok pedagógusnak az állása, a létbiztonsága függ a tanulók létszámától, ennek ellenére maga mégsem hajlandó egynél vagy kettőnél több gyermeket vállalni, természetesen ezzel rossz példát szolgáltatva a környezetének. Mi jöhetnek várják el ezek a pedagógusok, kesergő újságírók, aggodó politikusok stb., hogy mások vállalják a több gyermeket, mások biztosítsanak elegendő tanulót, mások gyarapítsák a nemze-

tet. Az egyszerű halandó, látva a pedagógus, illetve az értelmiség többségének magatartását, egykézűsét, úgy gondolja, ha már a tanultaknak ez a jó, akkor biztos ez a helyes, és példát véve követi ezt a nemzeti öngyilkosságot. Mára már divattá vált az egykézűs, s a társadalom lenézi a többgyermekes családokat. A sajtóban nap mint nap lehet hallani vagy olvasni, hogy a nagymamának, nagypapának sok boldogságot kíván lánya vagy fia, és egyetlen kis unokája. Ez az „egyetlen” ma már érdemnek számít, amit mindenképp ki kell hangsúlyozni. Mert mi másért biggyesztenék ezt oda a pár szóból álló szövegbe. Egy egészséges, biológiailag életerős társadalomnak erre már csak az lenne a kérdése: csak ennyire tellett?

Nincs szándékomban elemezni azt a számtalan okot, amely a délvidéki magyar társadalom biológiai életerejét ilyen katasztrofálisan csökkentette. A kisebbségi sors, a trianoni megaláztatások, a gazdasági gyarapodás akadályoztatása, amit a mindenkori hatalom a magyar lakossággal szemben alkalmazott, és az ebből származó mindenkori újrakezdés kényszerre és számtalan más ok játszott ebben közre. A délvidéki magyarság megmaradása érdekében nem kétséges, hogy cselekedni kell. De semmiképp sem oly módon, hogy másokat biztassunk a gyermekvállalásra, miközben „könnyeket hullatva” ezt saját magunkra vonatkoztatva már nem tartjuk kötelező érvényűnek. Az ilyenfajta aggodás, sajnálkozás a hitetlensége miatt többet árt, mint használ.

Tovább lépve a gondjaink számbavételén, közismert az a szállóige, hogy „nyelvében él a nemzet”. Ezek szerint a legbiztosabb támaszunk megmaradásunkhoz az anyanyelvünk. Az a társadalom ugyanis, amely elveszti anyanyelvét, amire számtalan nemzet eltűnése is figyelmeztet, elsüllyed az élet erősebb nemzetek tengerében. Ennek tudatában van a délvidéki magyarság is, mégis a legmostohábban viszonyul az anyanyelvéhez. Tesszük ezt annak ellenére, hogy a többi magyar régió közül mi beszélünk a leggyatrábban magyarul. Nálunk ugyanis nem érdem, nem érték, nem jelent értelmiségi minősítést az anyanyelvünknek nem az irodalmi, de még a köznyelvi használata sem. Egyetemi diplomával, sőt

még magasabb fokozattal rendelkező „értelmiségiek” suk-, sükköznek, szerb szavak keverednek a beszédükbe, vagy az idegen szavakat szerb alakjukban használják: problém, strájk stb. Nálunk, sajnos, így beszél sok szaktanár, aki a magyar ifjúságot a magyar szakkifejezések ismeretére „oktatja”, sok újságíró és sok közismert író, akinek a „munkaeszköze” az anyanyelv, de aki nem tud különbséget tenni a „köszönve” és a „köszönhető” fogalmak között, a vezető magyar politikusaink, a városaink vezetői, akik nemcsak suk-, sükköznek, hanem „előírányzás” helyett „előre látják” a terveket (és sorolhatnánk a többi nyelvi vétéséget), miközben magyarországi értelmiségiekkel tárgyalnak, és anyanyelvi műveletlenségük miatt nem süllyednek a föld alá. Miért is zavartatnák magukat, hisz nálunk a magyar nyelv megfelelő ismerete, ami a megmaradásunk legfőbb eszköze (lenne), a II. világháború befejezése óta sohasem volt, és még ma sem feltétele, vagy legalábbis segítőeszköze a rang, a „fotel” és az anyagi előnyök megszerzésének. Sőt, a jó jugoszláv, a megbízható káder csak hadd dadogja az anyanyelvét, miközben folyékonyan beszél az államnyelvet. És mindmáig ők a „menők”, akiket a sajtóban állandóan szerepeltetni kell. A magyar nyelvnek a közéletben (gyűléseken, tanácskozásokon, rendezvényeken, ünnepeken stb.) való használata ugyanis egyes megalkuvók szemében már nacionalizmusnak, sovinizmusnak vagy akár szeparatizmusnak is számíthat, amit egy hithű jugó-magyar nem hajlandó fölállalni. Már azért sem, mert szerbül sokszor könnyebben fejezi ki magát, mint magyarul. Közismert és elfogadott tény, hogy egy többségében magyar közegben, ha a jelenlévők között ne adj` Isten egy szerb is akad, de még ha nincs is jelen, a tanácskozás mégis szerb nyelven folyik. Ha akad egy öntudatos magyar, aki az anyanyelvén bátorodik felszólalni, azt valamilyen csodabogárnak, „magyarkodónak” tekintik. És nálunk nem ezt, hanem az ellenkezőjét tartják természetesnek. Mert nálunk a túlzott öncenzúrázás, vagy a többségi nemzet „érzékenységének” figyelembe vétele a szerbiai kisebbség illemtanának, „jólneveltségének” kötelező követelménye.

De miért lenne a magyar nyelv használatában bátrabb az egyén, ha a magyar intézményeink éppilyen szolgálalkúen, hanyagul, már-már gyalázatos módon viszonyulnak az anyanyelvünkhöz. Csak a legilletékesebbeket említve, sem az Újvidéki Rádió magyar szerkesztősége, sem a tévé nem hajlandó használni, a törvény jóváhagyása után sem a helységek magyar elnevezéseit, de megbotránkoznak, ha egy-két forrófejű szerb nacionalista az útjelző táblákon lefesti a magyar helységnevet. Nem képmutatás ez? Dehogyanisnem. Másoktól elvárjuk, sőt, megköveteljük a

jogaink tiszteletben tartását, de magunk már nem élünk vele.

És miért ne használjon beszédében szerb szavakat a magyar politikus, amikor az újvidéki Magyar Tanszék állásfoglalása szerint az „egyes” szerb szavak megjelenése az anyanyelvünkben nem nyelvi vétés, hanem „csak” egyfajta regionalizmus. Sajnos, néhány nyelvésznek az anyaországban is ez a véleménye. Külön szótárat is gyártottak a jugó-magyar nyelv megértéséhez, amelyben benne foglaltatik például a „prikolica”, a „majica”, a „kamp”, az „ambulanta”, a „szindikát” stb. Azt viszont már elfelejtették (de lehet, hogy szándékukban sem volt) meghatározni, hogy a szerb szavak használatának hol van a határa? Talán a teljes nyelvváltásnál? Persze, ez sem lenne meglepő egy olyan „magyar” intézménytől, amely fennállása óta az egyetemes magyarságtól való elkülönülést szorgalmazza (azzal a változattal, hogy amikor az ott dolgozók ennek az ellenkezőjét hasznosabbnak vélik, pénz és kitüntetés reményében száznyolcvan fokos fordulatot tesznek). És amelynek hallgatói a neveltetésük során olyan magyar öntudatot kaptak, hogy a tanszék egyik diplomása a sajtóban újságíróként azt kérdezi, és mindjárt meg is válaszolja: miszerint „mi most valójában kik is vagyunk, és az irodalmunkat hogyan is nevezhetjük. Mert ugye nem lehet már jugoszláviai magyar, szerbia-montenegrói magyar vagy vajdasági magyar, esetleg **ne adj` Isten délvidéki**. „De akkor úgy tekintenénk az irodalomra is, mint a magyarországi irodalom egy részére? **Nem hinném**. ...meg jó-e nekünk az, ha mindenáron egy másik országhoz szeretnénk tartozni, aminek már nem vagyunk részei?” Hát ilyen nemzettudattal nehéz lesz magyarként megkapaszkodni ezen a még mindig a kis-antant szellemiségét sugallott tájon.

E dologban az a sajnálatos, hogy a magyar politikum vezetőrétege ilyen és a hasonló nézeteket való intézményeket támogat. Persze, itt is jelen van, mégpedig a tevékenységük igazolására, a már említett képmutatás, a helyzetünknek valótlánul optimális bemutatása, a látszattervékenység dicsőítése és jutalmazása. Természetesen az a hangzatos párttag-ság-vállalás is, aminek a „magyarság megmaradásáért való küzdelem” a célja, nagy többségében csak színjáték. Mert ebben a nyomorúságos, korrupció világunkban az a párt a legtömegesebb és a legtámogatottabb, amelyik a pozícióban lévő politikusi révén a tagságának pénzt és munkahelyet tud biztosítani, ha nem is minden tagjának, de jelentős pénzügyi háttérrel rendelkezve a tömeget manipulálni tudja. Már azért is, mivel a magyarországi bőséges támogatóknak is ő az elosztója. Persze, mindezért, mindig a hatalmon lévő kormánynak kell gazsulálnia. Eddig Medgyessynek és Gyurcsánynak (mert onnan jött a

pénz és a kitüntetés), most meg majd (remélhetőleg) a FIDESZ-nek. Természetesen csak módjával, nehogy ezt a szerb kormány rossz néven vegye. A többi párt, mivel ilyen lehetőségekkel nem rendelkezik, nem ennyire „népszerű”. Az ilyen érdekjellegű párttagságnak viszont az az óriási veszélye, hogy az adott párt vezetői nem a délvidéki magyarságért tevékenykednek, hanem az egyéni érdekeiket helyezik előtérbe. Így idővel kialakul az a párthierarchia, amely a saját karrierje és a pozíciójából származó előnyök megtartása végett körömszakadtáig ragaszkodik a hatalmához, és ezt nem hajlandó feláldozni a délvidéki magyarság legcsekélyebb érdekéért sem. Vagy csak akkor vállalja fel ezt a küzdelmet, ha ez a karrierjét nem veszélyezteti. Mivel politikusi életstílust folytatni a titói rendszerben csak a kommunista párton belül volt lehetséges, ezért a mai magyar politikum is főleg e közegekből alakult ki. Kezdetben, a kilencvenes években ugyan a kommunista párton kívül esők is felvállalták „amatőr”, illetve voluntőr formában a délvidéki magyarság vezetését, de idővel ezeket, csak a nemzeti öntudatból cselekvőket a „professzionisták” mindjobban kiszorították. Valójában ez a „fotelért”, a hatalomért folytatott harc az oka annak is, hogy a délvidéki magyarság képtelen az összefogásra, hisz a mostani vezető rétege könyörtelen harcot folytat egymás ellen, miközben mindegyikük az hangoztatja, hogy ő az egyedüli, a leghitelesebb harcosa a délvidéki magyarság érdekeinek. Ez is képmutatás.

Még sajnálatosabb dolog, hogy a magyarországi támogatások jelentősebb része épp e vezető politikusi réteg révén, nem a délvidéki magyarság gazdasági megerősödését szolgálják, hanem a pártapparátusok működésére, párház építésére és működtetésére, valamint a tagság toborzására folyik el. Ezért nem született meg például Tóthfaluban egy tervbe vett kisebb méretű tejfeldolgozó üzem, amely a magyarul környék tejtermelőinek piacot biztosíthatott volna, nem történt meg a termőföldek lehetőség szerinti felvásárlása, ami megmenthette volna az ott élő magyarságot a szerb nacionalista úrgazdagok kiszolgáltatottságától, és ezért nem alakultak meg az értékesítő-beszerző szövetkezetek sem, amelyek megerősödésük után támaszai lehettek volna a délvidéki magyar kultúrának. Úgy olvad el ez a támogatás, mégpedig a nyilvánosság tudta nélkül, hogy semmiben sem szolgálja a magyar megmaradást. És ez is képmutatás.

Azt viszont el kell ismerni, hogy kulturális intézményeink gyarapodtak: felépült a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, megkezdte működését a két Tehetséggondozó Gimnázium, a támogatások segítették három egyházi kollégium megszületését, és felújult számtalan magyar művelődési ház is. Persze,

mindemellett kiemelt támogatásban részesültek egyes (egyéni érdekeltségű) intézmények is, amelyek a magyar megmaradásnak nem éppen a leghatásosabb szolgálói.

A felsorolt és az említetlenül maradt kulturális sikerek ellenére, épp e politikai viszonyok következtében, a délvidéki magyar művelődési élet szervezetlen, terv nélküli, és mint ahogyan azt Szerencsés Zsuzsa, a Vajdasági Újságírók Független Egyesületének médiakutatója megállapítja, „a magyar kisebbségi közösség esetében a Magyar Nemzeti Tanács még mindig nem dolgozta ki a magyar nyelvű tájékoztatás stratégiáját, noha ez feladata lett volna. ... Egy megdöbbentő adatra is szeretnék emlékeztetni, a Magyar Nemzeti Tanács intézőbizottsága az évi jelentésében, amely 2004-re vonatkozott, belefoglalta azt is, hogy 2005-re megszabta azt a feladatot, amelyet a kisebbségi tájékoztatási stratégia terén el kell végezni. Ma 2009-et írunk, és a stratégiát még senki sem látta. ... Még valamire szeretném felhívni a figyelmet, megalakult a Vajdasági Magyar Újságírók Egyesülete, amelyről valójában évek óta nem hallani semmit. Azon csodálkozom, hogy az adott egyesület nem készített kimutatást vagy elemzést, és nem figyelmeztette a nemzeti tanácsot a felelősségére és kötelezettségére.” (Magyar Szó, 2009. VIII. 22, 23.) Ez nem képmutatás?

Ezzel kapcsolatban, és a korábbi megállapítások megerősítésére is álljon itt dr. Hódi Éva nyilatkozata: „Manapság, az élet minden területén, így a kultúra vonatkozásában is a pénz az úr. ... A kisebbségek esetében a kultúra nemcsak az általános művelődést, tájékozottságot hivatott szolgálni, de annál többet: a megmaradást, a fennmaradást. ... Ha lenne kultúrpolitikai stratégia a kisebbségek vonatkozásában, úgy gondolom, a kultúra szerepét ebben a vonatkozásban kellene megközelíteni. ... A hivatalosan, államilag működtetett művelődési intézmények más elgondolásból jöttek létre ... Nem kerülhetik meg a fenntartó szervezetek igényeihez való alkalmazkodást ... Milyen paradox helyzet: még most, a XXI. század elején is, politikai erők kezében van a döntéshozatal kulturális téren is, és bizony gyakran olyan politikai erők kezében, akiknek a művelődés, a kultúra gyenge oldaluk. A kisebbségek esetében a kultúra vonatkozásában elsődleges szempontnak azt tartom, hogy mennyire szolgálja az adott nemzet rész megmaradását, önazonosságának tudatosítását, nemzeti értékeinek megismerését és megbecsülését, vagy éppen ellenkező irányban hat-e. ... Az elitkultúra is lehet nemzetidegen, rombolhatja nemzeti értékeinket, kigúnyolhatja történelmünket, vallásunkat, nevetségessé teheti eszményeinket, degradálhatja nyelvünket, mint ahogy sajnos elég sok példát tudnánk felhozni a fen-

tiükre az utóbbi időkből.” (Magyar Szó, 2009. VIII. 25.) E tények elismerését viszont, sajnos a politikum nem hajlandó bevallani. Ez nem képmutatás?

Továbbra is maradjunk a kultúránál, pontosabban a médiumoknál. Az Aracs folyóirat évekkorábban részletes kritikai elemzést közölt az Újvidéki Televízió magyar szerkesztőségének a műsoráról. Ezt követően rövid időn belül (nem tudni, hogy ennek hatására-e) a Magyar Szóban elindult egy tévéműsorokkal foglalkozó rovat. Nincs módomban több évre visszamenőleg a megállapításomat alátámasztani (esetleg csak időszakosan), azt viszont biztosan állíthatom, hogy hónapokon át a heti tévékommentárokban az újvidéki tévé magyar nyelvű műsoráról csak a következő két mondat jelent meg: (persze, ez sem egyértelműen a magyar nyelvűre vonatkoztatva) Egyes csatornák „számos igénynek szeretnének eleget tenni, ... de egyik sem megy igazán, sem télen, sem nyáron, ebből kifolyólag még a sémaváltás sem igazán egyértelmű. Ez utóbbi csoportba tenném például a legközelebbit, a Vajdasági Televíziót, mely a meghirdetett célkitűzések garmadát nem valósítja meg, jórészt az információt leszámítva, semmit sem”. (Magyar Szó, 2009. IX. 4.) Több hónapon át csak ez a nyúlfarknyi szöveg. (Lapzárta után jelent meg e tévékritikával foglalkozó rovatban [Magyar Szó, 2009. szeptember 25.] negatív példaként az Újvidéki Televízió Napjaink című műsorára vonatkoztatva egy műsorértékelés, de az írás ez alkalommal sem az itteni tévéadásokkal foglalkozott, hanem egy horvátországi riportot dicsért.)

Természetesen az lenne a logikus, hogy elsősorban a saját házunk táján értékeljünk és tegyünk rendet. Főleg akkor, amikor köztudott, hogy időközben az újvidéki tévé magyar nyelvű műsorai mellett számtalan tévéállomásnak is van magyar nyelvű adása. Sőt, némelyik csak magyar nyelven sugároz. Ennek ellenére ezekről a műsorookról sohasem esik egy megveszekedett mondat sem. Az ember, ennek tudatában, csak két dologra következtethet: a tévékritikus vagy érdemtelennek tekinti e műsorok értékelését (ami viszont sértő ezek készítőire nézve), vagy „szent te-

heneknek” véli őket, amelyekről csak jót vagy semmit se szabad mondani, de kívánatosabb a semmit. Mert miként is lehetne elmarasztalni például az újvidéki tévé sportadásait, azt, hogy a bemondó már az első mondatnál bakizik, nyel vagy krádog. És ki merne említést tenni a művelődési műsorok fiatal riporterének buta, dadogó kérdéseiről, a mellébeszéléséről vagy a féligazságairól. Az is elvárható lenne, hogy a tévékritikus egyszer már „értékelné” a K-23 televízió Nótaszóval üzenem című műsorát, ahol a műsorvezető a már minősíthetetlen zenekarok muzsikájára táncra perdül, miközben a jelenlevők járják a „kóló-csárdást”. (Egymás kezét fogva, kettőt erre, kettőt arra lépegetnek). De még inkább azt a nyelvünket meggyalázó SMS-eket kellene szóvá tenni, amelyeket a magyar helyesírás fél-analfabétái egymásnak küldözgetnek, és amelyeket az adásrendező egy az egyben leközi. Vagy ugyanennek az adónak a „humoros” műsorát, ahol a szereplő rabruhában idéetlenkedik. Persze jó lenne a Pannon- és a Mozaiktévéről is kritikát olvasni, vagy egy kis hírt és bátorítást a pancsovai tévé magyar adásairól, ahol Balassa Julianna emberfeletti szorgalommal igyekszik azon, hogy a délbánsági szórvány a képernyőről is halljon egy kis magyar szót. Persze, könnyebb olyan területen bíráltni, ahol a kollégabarátok nem sértődhetnek meg, és ahol a bíráló nem vét, ahogyan azt Németh László mondta, a „Lumpenintelligenz”-csoport fegyelmi követelményei ellen.

Ez nem képmutatás? Persze, hogy az, de ki mer ez ellen szót emelni? Pedig amíg a délvidéki magyar sajtó nem szabadul meg e képmutatásoktól, a mellébeszélésektől, a politikai függőségtől, a politikusok nyilatkozatainak kommentár nélküli közlésétől, amit egyedül a karrierjük igazolása érdekében tesznek, és amíg a néha kellemetlennek tűnő kérdéseikkel nem hámozzák ki a mellébeszélésekből az igazságot, addig nem remélhető a közéletünk tisztasága sem. Ugyanis csak a médiumok becsületes, bátor és képzett munkatársai képesek, a felvilágosított közvélemény nyomására, a délvidéki magyar szellemi nyomorunkat jobbá tenni.